

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ДИПЛОМНА РОБОТА

з теми:

**СИСТЕМА РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР В.КАЙЄ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ
ДИТЯЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ
ЗІ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ**

Студентки 2 курсу групи МВД
Патинської Вікторії Валеріївни
Освітньої програми
Дошкільна освіта. Логопедія
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної освіти
Крутій Катерина Леонідівна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

_____ (ініціали, прізвище)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

_____ (підпис)

_____ ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....

- 1.1. Особливості розвитку психічних процесів як підґрунтя розвитку дослідницької діяльності устарших дошкільників
- 1.2. Формування дослідницької компетентності старшого дошкільника в дидактичних і розвивальних іграх .....
- 1.3. Дитяче експериментування як особлива форма дослідницької поведінки дошкільників.....

Розділ 2. ВПЛИВ СИСТЕМИ РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР В.КАЙЄ НА РОЗВИТОК ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....

- 2.1. Загальні питання організації та проведення експерименту
- 2.2. Опис системи розвивальних ігор В.Кайє .....
- 2.3. Порівняльна характеристика рівнів розвитку дитячого експериментування в дітей старшого дошкільного віку

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дитина дошкільного віку рано стикається з живою і неживою природою, починає з нею взаємодіяти, контактувати. Тому актуальним постає питання про розвиток дослідницької поведінки та дитчого експериментування.

Актуальність обраної проблематики дослідження обумовлено закономірною необхідністю: соціальним розвитком суспільства і психолого-педагогічної науки, вимогами Базового компоненту дошкільної освіти (в оновленій редакції 2021 р.), а також суперечностями:

на соціально-педагогічному рівні тим, що різні форми пошуково-дослідницької діяльності інтенсивно впроваджуються в освітній процес закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО); між можливостями дітей дошкільного віку та умовами для формування дослідницької поведінки дошкільнят;

на науково-теоретичному рівні недостатньою теоретичною розробленістю проблеми розвитку дитячого експериментування, представленої в працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених;

на науково-методичному рівні недостатньою методичною та змістовною розробленістю питання психолого-педагогічного супроводу дитячого експериментування в розвивальних іграх.

З явищами довкілля дитина стикається дуже рано і прагне пізнати їх. Однак *безпосередній досвід не може служити матеріалом для самостійного узагальнення, для аналізу явищ, встановлення залежностей між ними.*

Явища, що відбуваються в природі, досить складні, вимагають того, щоб діти у взаємодії з дорослими вчилися встановлювати найпростіші закономірності, зв'язки і відношення у Всесвіті.

Дослідження М. Веракси, М. Поддякова аргументовано довели, що експериментування є ефективним засобом гармонійного становлення світогляду дитини та її особистісного розвитку. Проблематику запровадження методу експериментування в роботі з дошкільниками було досліджено вітчизняними вченими Г. Беленькою, К. Крутій, Н. Лисенко, З. Плохій та ін.

На сучасному етапі проблемою розвитку дитячого експериментування в умовах закладів дошкільної освіти займаються Л. Калуська, К. Крутій.

Оснoву дитячого експериментування становить пізнавальне орієнтування, яке задовольняє потребу дитини в нових враженнях.

Навчання дітей умінь і навичок дослідницького пошуку стає найважливішим завданням сучасної дошкільної освіти.

Варто відзначити, що гра має захоплювати дитину, мати елемент змагання, якщо не з кимсь, то, принаймні, хоча б із самою собою, а краще – з дорослими: татом, мамою, бабусею або дідусем. Ігри мають бути пов'язані одна з одною, тому, щоб досягти певного розвивального ефекту, важливо дотримуватися послідовності і методики їхнього використання.

«Спонтанейний» (термін О. Запорожця) і цілеспрямований розвиток дітей дошкільного віку відбувається в явній або прихованій співпраці з дорослим або ровесником, а також у результаті спостережень за діями інших людей. Проте розвивальний вплив іншої людини не може бути здійснено без реальної діяльності самої дитини.

Розвиток дитини відбувається в «специфічно дитячих» видах діяльності, які пов'язані з провідною діяльністю – грою, взаємодіючи з нею і змістовно її збагачуючи (О. Запорожець).

З усіх видів діяльності актуальним методом пізнавального розвитку дітей дошкільного віку є експериментування. Його можна розглядати як практичну діяльність пошукового характеру, яку спрямовано на пізнання, вивчення дитиною якостей і властивостей предметів і матеріалів, зв'язків і залежностей явищ.

М. Подд'яков назвав провідною діяльністю дошкільного віку «дитяче експериментування». Не в тому сенсі, що воно замінює/підмінює гру, а в тому, що експериментування входить до складу кожного виду діяльності дитини дошкільного віку, визначаючи її своєрідність.

Дослідження сучасних науковців аргументовано довели, що експериментування є ефективним засобом гармонійного становлення світогляду

дитини та її особистісного розвитку. *З усіх видів діяльності актуальним методом пізнавального розвитку дітей дошкільного віку є експериментування.* Його можна розглядати як практичну діяльність пошукового характеру, яку спрямовано на пізнання, вивчення дитиною якостей і властивостей предметів і матеріалів, зв'язків і залежностей явищ.

Моделювання як засіб пізнання допомагає дитині відкрити ті властивості речей і їх відношення, які вона безпосередньо не може сприйняти.

Але для цього діти повинні оволодіти способами використання моделей, зрозуміти два взаємозв'язані між собою відображення (план реальних об'єктів і план моделей, що їх відтворюють).

Методологічною основою нашого дослідження є діяльнісний підхід, урахування принципу природовідповідності.

Практика багатьох ЗДО показує як в системі дошкільної освіти активно розвивається один з найбільш ефективних методів пізнання закономірностей і явищ довкілля – метод експериментування. *Дитяче експериментування розглядається як основний і провідний тип діяльності у формуванні знань про Всесвіт у період дошкільного дитинства.*

Пошукова активність, виражена в потребі досліджувати навколишній світ, закладена генетично. Дорослим необхідно лише забезпечити сприятливі умови для реалізації цієї активності.

З'ясовано, що розвиток дитячого експериментування засобами розвивальних розроблено неповно, а використання системи розвивальних ігор майже відсутнє. Це обумовлено багатьма причинами: недостатньою розробкою теорії, нестачею методичної літератури для педагогів і батьків.

Мета дослідження: визначити умови розвитку дитячого експериментування засобами системи розвивальних ігор.

Об'єкт дослідження: система розвивальних ігор В.Кайє для дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування дослідницької компетентності в старших дошкільників шляхом експериментування.

Для досягнення мети в ході роботи вирішувались такі **завдання**:

опрацювати літературу з теми дослідження;

визначити педагогічні умови, форми і методи організації освітньої діяльності з формування дослідницької компетентності в дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО;

провести емпіричне дослідження з оцінки рівня сформованості дослідницької поведінки в дошкільників у ЗДО;

розробити методичні рекомендації щодо запровадження системи розвивальних ігор В.Кайє.

Методи дослідження. Використовувався комплекс психолого-педагогічних методів, вибір та поєднання яких залежали від змісту проблеми, що вивчалася, та етапу дослідження:

загальнонаукові методи теоретичного та емпіричного дослідження: аналіз джерельної бази, аналіз чинних освітніх комплексних програм, порівняння, узагальнення даних, моделювання.

Практична частина дослідження виконувалася із застосуванням таких *емпіричних* методів: методи прямих та опосередкованих педагогічних спостережень, самоспостережень, самооцінки, математичної статистики використовувалися для обробки результатів експерименту; *діагностичних* (бесіди, спостереження, вивчення документації); *педагогічний експеримент* – локальний педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний).

Експериментальна база дослідження. Експеримент проводився в ЗДО № * м. Вінниця. На всіх етапах педагогічного експерименту взяли участь 41 вихованець старшого дошкільного віку.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (64 найменування), додатків. Загальний обсяг роботи 81 сторінка, з них 60 сторінок основного тексту.

Апробація результатів магістерської роботи відбулась на таких конференціях:

1. Патинская В. Развивающий потенциал динамической игры В.Кайе «Волчок» / Патинская В., Крутий Е. Л. / Сборник научных статей XII Международного научно-практического семинара «Дошкольное образование опыт проблемы перспективы» (Барановичи, 22—23 апреля 2021 г.). – Барановичи : БарГУ, 2021 С.87-90.

2. Патинська В. Динамічні іграшки Віктора Кайє у практиці роботи закладу дошкільної освіти / Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10. С.390-394.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулаева Е.А. Роль динамических игрушек в развитии ребенка / Е.А. Абдулаева, Е.О. Смирнова // *Психологическая наука и образование*. – 2011. №2. С. 46–56.
2. Айрес Э.Дж. Ребёнок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития / Э. Дж. Айрес; [пер. С англ. Юлии Даре.] – 3-е изд. – К. : Сварог, 2020. 272 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 “Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція”. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-zabezpechit-pidvishennya-yiyi-yakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnim-standartam-sergij-shkarlet/> (дата звернення: 20.10.2021).
4. Божович Л.И. Проблемы формирования личности. / Под ред. Д.И. Фельдштейна. М.- Воронеж: 1995. С.157–162.
5. Большой толковый психологический словарь : В 2 т. / Ребер Артур (Penguin). Том 1 (А – О) : Пер. с англ. – М. : Вече, АСТ, 2000. 592 с.
6. Большой толковый психологический словарь : В 2 т. / Ребер Артур (Penguin). Том 2 (П – Я): Пер. с англ. – М. : Вече, АСТ, 2000. 560 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і головний ред. В.Т.Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. 1440 с.
8. Венгер А.Л. Психическое развитие ребенка в процессе совместной деятельности // *Вопр. психологии*. 2001. № 3. С.17-26.
9. Венгер Л.А. Одаренный ребенок. Программа (основные положения). – М. : Новая школа, 2011. 64 с.
10. Выготский Л. С. Психология. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. 1008 с.
11. Гавриш Н. В. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : Монографія / За заг. ред. Н.В. Гавриш. – Луганськ : Альма-Матер, 2006. 368 с.
12. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. 376 с.
13. Дошкільна лінгводидактика : словник-довідник : понад 600 термінів, понять та назв / упор. А. М. Богуш, К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2014. 200 с.
14. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Краткий психологический словарь: Личность, образование, самообразование, профессия. – Мн. : ХЭЛТОН, 1998. 399 с.
15. Ефимов О.И., Ефимова В.Л. Зачем ребенку речь? Диалоги невролога и логопеда о развитии особых детей. – СПб. : Издательство «ДИЛЯ», 2017. 384 с.
16. Запорожец А.В. Избранные психологические труды: В 2 т. Т. I. Психическое развитие ребенка. М. : НИИ общей педагогики, 1986. С.22-39.
17. Кайе В. А. Заняття по конструюванню і експериментуванню з дітьми

- 5-8 лет /Методическое пособие. – М., 2008. 45 с.
18. Кайе В. Конструирование и экспериментирование с детьми 5-8 лет. – М. : Сфера, 2016. 128 с.
  19. Карасьова К.В. Ігровий простір дитини / К. В. Карасьова, Т. О. Піроженко. – К. : Шк.світ. 2011. 128 с.
  20. Карук І.В. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей у закладі дошкільної освіти / І.В. Карук // Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des matériaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 1), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 117-120.
  21. Карук І.В. Пізнавально-дослідницька діяльність з дітьми раннього дошкільного віку / І.В. Карук // *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (69.2), травень. С. 136-139.
  22. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Кононко О. Л. – К. : Освіта, 1998. 256 с.
  23. Копилова О.В., Використання символів у роботі з дошкільниками / О.В. Копилова, В.М. Ткаченко. – Х. : Вид-во «Ранок», 2009. 56 с.
  24. Кольцова М. М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребёнка. – М. : Просвещение, 1973. 240 с.
  25. Красова Т.Д. Теоретические основы детского экспериментирования // *Психология образования в поликультурном пространстве*. 2014. № 28 (4) С.121-123.
  26. Крутій К. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітлахів / Автори та укл. К.Крутій, Н.Маковецька. – 3-тє вид., виправ. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. 204 с.
  27. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч. Частина перша. Концепції, проектування, технології створення. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2009. 320 с.
  28. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу / К.Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2011. 320 с.
  29. Крутій К. STREAM-освіта для дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення / К. Крутій, Т. Грицишина // *Дошкільне виховання*. — 2016. — № 1. — С. 3–7. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <http://ukrdeti.com/stream-osvita-doshkilnyat-vihovuemo-kulturu-inzhenernogo-mislennya/> (дата звернення — 12.12.2020).
  30. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації / К. Крутій // *Дошкільне виховання*. — 2016. — № 9. — С. 6–10. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <http://ukrdeti.com/k-krutij-suchasne-zanyattya-ta-osvitni-situacii%D1%97/> [Дата звернення 11.12.2020].
  31. Крутій К. Едьютейнмент: навчання як розвага. Дошкільне виховання. 2017. № 1. С. 2-6.
  32. Kruty K. Influence of fitness techniques integration on the development of physical qualities and morpho-functional state of adult females. Mozolev O,

Bloshchynskiy I, Prontenko K, Zdanevych L, Kruty K., Popovych O, Pisotska L. Hum Mov. 2021; 22 (1) :55–63; doi: <https://doi.org/10.5114/hm.2021.98465>.

<https://www.termedia.pl/Influence-of-fitness-technologies-integration-on-the-level-of-the-development-of-physical-qualities-and-morpho-functional-state-of-adult-females,129,41676,1,1.html>

33. Kruty K. Formation of Speech Activity in Older Preschool Children with Autistic Disorders / Bazyma, N., Zdanevych, L., Kruty, K., Tsehelnik, T., Popovych, O., Ivanova, V., & Cherepania, N. (2020). BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 11(3), 107-121. <https://doi.org/10.18662/brain/11.3/112>

<https://lumenpublishing.com/journals/index.php/brain/article/view/3228>

34. Kruty K. Overcoming Communicative Deadadaptation of Speech Passive Children of Pre-School Age / Kruty Kateryna, Larysa Zdanevych. // Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика: зб. наук. праць. Серія : Психологія. Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я.М. 2019. Вип. 26 (1). Web of Science Core Collection (ESCI) – С.141-159. (0, 8 д.а., авт. – 0, 4 д.а.).

<https://doi.org/10.31470/2309-1797-2019-26-1-141-159>

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211396974>

35. Kruty K. The Formation of Key Competences in the Training Process of Preschool Education Specialists (Experience of the United Kingdom, Germany, Ukraine) / Larysa V. Zdanevych, Kateryna L. Kruty, Tetiana M. Tsehelnik, Leonida S. Pisotska & Nataliia V. Kazakova // International Journal of Higher Education 9(7):196. August 2020. p. 196-206. (Follow journal URL: DOI: <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n7p196>

<http://www.sciedupress.com/journal/index.php/ijhe/article/view/18589>

36. Маляточко : програма розвитку дітей пренатального та раннього віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. — Запоріжжя : ТОВ “ЛПІС” ЛТД, 2020. — 90 с. (схвалено МОН України для використання у дошкільних навчальних закладах, лист від 02 жовтня 2020 року № 22.1/12-Г-801)

37. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. — Запоріжжя : ТОВ “ЛПІС” ЛТД, 2020. — 244 с. (схвалено МОН України для використання у дошкільних навчальних закладах, лист від 02 жовтня 2020 року № 22.1/12-Г-801).

38. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. — Запоріжжя : ТОВ “ЛПІС” ЛТД, 2020. — 148 с. (схвалено МОН України для використання у дошкільних навчальних закладах, лист від 14 липня 2020 року № 22.1/12-Г-274).

39. Новий тлумачний словник української мови / Укл. В.В.Яременко, О.М.Сліпущко. – К. : Аконіт, 1998. Т.1. 910 с.; Т.2С.382; Т.3. С.208.

40. Новосёлова С.Л. Игра-экспериментирование как самостоятельная деятельность. // «Источник». Информационно-методический и научно-

- педагогический журнал* департамента образования администрации Вологодской области и Вологодского института развития образования. – 2001. Приложение № 4. С. 21-35.
41. Осорина М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. – СПб : Издательство «Питер», 2000. 288 с.
  42. Парамонова Л.А., Урадовских Г.В. Роль конструктивных задач в формировании умственной активности детей: старший дошкольный возраст // *Дошкольное воспитание*. 1985. №7. С. 22-34.
  43. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Жан Пиаже. – М. : Международная педагогическая академия, 1994. 680 с.
  44. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
  45. Поддьяков А.Н. Обучение дошкольников экспериментированию/ А.Н. Поддьяков // *Вопросы психологии*. 1991. №4. С. 29-34.
  46. Поддьяков А. Н. Проблемы изучения исследовательского поведения: Об исследовательском поведении детей и не только детей : учебное пособие для студентов факультетов психологии. М. : Российское психологическое общество, 1998. 85 с.
  47. Поддьяков А. Н. Создание объектов для изучения исследовательского поведения и мышления: от замысла до психологического эксперимента / *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. К. : Видавництво «Фенікс», 2017. Т. XII. Психологія творчості. Випуск 23. С. 230-247.
  48. Поддьяков Н. Сенсация: открытие новой ведущей деятельности [Текст] : [Развитие дет. экспериментирования – необходимое условие успешного становления личности дошкольника] / Н. Поддьяков // *Педагогический вестник*. 1997. №1. С. 6.
  49. Поддьяков Н. Н. Творчество и саморазвитие детей дошкольного возраста. Концептуальный аспект. – Волгоград : Перемена, 1995. С.18-43.
  50. Присяжнюк Л.А. Проектуємо. Досліджуємо. Пізнаємо: формування астрономічних уявлень дошкільників засобами колективного проектування // *Дошкільне виховання*. 2012. № 4. С. 8–13.
  51. Савенков А.И. Исследовательские методы обучения в дошкольном возрасте/ А.И. Савенков// *Дошкольное воспитание*. – 2006. – №4. С.10-20.
  52. Савенков А.И. Психология детской одаренности. – М. : Академия развития, 2009. 159 с.
  53. Савенков А.И. Методика исследовательского обучения дошкольников [Текст] / А.И. Савенков. М. : Учебная литература, 2010. С.15-49.
  54. Савенков А.И. Детское исследование как метод обучения старших дошкольников [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dob.1september.ru/article.php?ID=200702117> [Дата звернення 09.09.2021].
  55. Словарь практического психолога / Ред. С.Ю.Головин. – Минск: Харвест, 1998. 800 с.

56. Словник іншомовних слів / Укл. С.М.Морозов, Л.М.Шкаралупа. – К.: Наукова думка, 2000. 680 с.
57. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Укл. Л.О.Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. 1018 с.
58. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А.А.Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І.Головашук та інші. – К.: Наук. думка, 2001. 1026 с.
59. Стеценко І. Особливості дослідів у STREAM-освіті дошкільників і молодших школярів // *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2018. № 2. С.15-20.
60. Трифонова Е.В. Проблема самодеятельной игры в контексте основных идей А.В. Запорожца // *Культурно-историческая психология*. 2006. Том 2. № 1. С. 77–83.
61. «STREAM-освіта», або Стежинки у Всесвіт» /Альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / автор. колектив ; наук. керівник К.Л.Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2020. С. 5-50.
62. Cadwell L. B. *Bringing Reggio Emilia Home an Innovative Approach to Early Childhood Education*. Нью-Йорк : Teachers College Press, 1997. 158 с.
63. Clark A. *Ways of seeing: using the Mosaic approach to listen to young children's perspectives* /in Clark, A., Kjrholt and Moss, P. (eds.) *Beyond Listening. Children's perspectives on early childhood services*. Bristol : Policy Press, 2005. pp. 29–49.
64. Coyle K.J. *To foster the focus and motivation needed to succeed in school, kids need outdoor time everyday*. NWF VP for Education and Training and Author of the Report [Електронний ресурс] / Kevin Coyle // *Past News Releases*. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:
https://www.prweb.com/releases/outdoor_play_education/academic_performance/prweb4456024.htm.
65. Kahn D. *Implementing Montessori education in the public sector*. Cleveland, OH: NAMTA, 1990. p. 33-57.
66. Lingenauber S. *Einfhrung in die Reggio-pedagogik*. – Bochum, 2009. P. 19.
67. Hüther Gerald, Quarch Christoph. *Retter das spiel! Weil Leben mehr als Funktionieren ist*. – Germany : Carl Hanser Verlag München, 2016. 230 с.
68. Roopnarine J.L., Johnson, J.E. *Approaches to early childhood education*. – New Jersey : Pearson, 2005. P. 18–69.
69. [Sandseter, E. B. H., Cordovil, R., Hagen, T. L., & Lopes, F. \(2019\). Barriers for Outdoor Play in Early Childhood Education and Care \(ECEC\) Institutions: Perception of Risk in Children's Play among European Parents and ECEC Practitioners. Child Care in Practice, 1-19. doi: 10.1080/13575279.2019.1685461](#)
70. Sylva K., Siraj-Blatchford E., Taggart B. *Ecerc-Siraj-Blatchford, I. Conceptualising progression in the pedagogy of play and sustained shared thinking in early childhood education: a Vygotskian perspective. Education and Child Psychology*. 2009. 26 (2) 77-89.

